

Програм заштите ученика од насиља, злостављања и занемаривања

Програмом заштите ученика су дефинисане превентивне активности, као и кораци и процедуре у поступању у заштити ученика од насиља. Такође је дефинисано шта се сматра насиљем као и које све врсте и облике обухвата.

ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ И ЦИЉЕВИ ПРОГРАМА ЗАШТИТЕ УЧЕНИКА

Принципи на којима се заснива овај Програм и поступање на основу њега, односе се на:

- право на живот, опстанак и развој
- најбољи интерес детета, уз обезбеђивање поверљивости података
- спречавање дискриминације, што значи обухватање свих ученика овим Програмом
- активно учешће ученика, које се обезбеђује правовременим информисањем и давањем могућности да искажу своје мишљење.

Програм заштите има као **општи циљ** унапређивање квалитета живота ученика у школи применом **мера превенције**, ради стварања безбедне средине, и **мера интервенције** у ситуацијама када се јавља насиље, злостављање и занемаривање ученика.

Специфични циљеви Програма у **превенцији** су следећи:

- Подстицање и развијање климе прихватања, толеранције и међусобног уважавања
- Идентификација безбедносних ризика у школи увидом у документацију, непосредно окружење евидентирањем критичних места у школи, анкетирањем ученика, наставника и родитеља
- Повећање осетљивости свих који су укључени у живот и рад школе, на препознавање насиља и злостављања
- Унапређење способности свих учесника у школском животу – наставног и ваннаставног особља, ученика, родитеља, лок.заједнице – за уочавање, препознавање и решавање проблема насиља
- Оспособљавање свих запослених и родитеља за рано препознавање знакова у понашању деце који указују на потенцијално насилно понашање
- Пружање помоћи ученицима у савладавању личних проблема и проблема у учењу
- Изграђивање и примена норми понашања, информисање о правилима и кућном реду
- Дефинисање процедура и поступака реаговања на насиље и информисање свих учесника у школском животу о томе
- Омогућавање свим ученицима који имају сазнања о могућем насилном акту да без излагања опасности врше пријављивање насиља
- Спровођење психо-социјалног програма превенције кроз обуку за ненасилну комуникацију, самоконтролу реаговања и понашања, превазилажење стреса, учење социјалних вештина
- Сарадња са родитељима путем Савета, родитељских састанака, индивидуалних и групних разговора
- Сарадња са службама ван школе које посредно и непосредно могу помоћи на превазилажењу проблема насиља у школи.

Специфични циљеви у интервенцији:

- Спровођење процедура и поступака реаговања у ситуацијама насиља
- Праћење и евидентирање врста и учесталости насиља и процењивање ефикасности спровођења **Програма заштите**

- Рад на отклањању последица насиља и интеграција ученика у заједницу вршњака
- Саветодавни рад са ученицима који трпе насиље, врше насиље или су посматрачи насиља

ЗНАЧЕЊЕ ПОЈМОВА ДИСКРИМИНАЦИЈА, НАСИЉЕ ЗЛОСТАВЉАЊЕ И ЗАНЕМАРИВАЊЕ И ПОДЕЛА НАЈЧЕШЋИХ ОБЛИКА НАСИЉА

Свако насиље над ученицима се може спречити у атмосфери која:

- развија и негује културу понашања
- не толерише насиље и не ћути о њему
- развија одговорност свих
- обавезује на поступање све који имају сазнање о насиљу

Програмом заштите ученика су дефинисане превентивне активности, као и кораци и процедуре у поступању у заштити ученика од насиља. Такође је дефинисано шта се сматра насиљем, као и које све врсте и облике обухвата.

Дискриминација и дискриминаторско поступање у образовању и васпитању (у даљем тексту: дискриминација) је свако неоправдано прављење разлике или неједнако поступање, односно пропуштање односно пропуштање (искључивање, ограничавање или давање првенства), у односу на лице или групе лица, као и на чланове њихових породица или њима блиска лица на отворен или прикривен начин, а који се заснива на раси, боји коже, прецима, држављанству, статусу мигранта, односно расељеног лица, националној припадности или етничком пореклу, језику, верским или политичким убеђењима, полу, родном идентитету, сексуалној оријентацији, имовном стању, социјалном и културном пореклу, рођењу, генетским особеностима, здравственом стању, сметњи у развоју и инвалидитету, брачном и породичном статусу, осуђиваности, старосном добу, изгледу, чланству у политичким, синдикалним и другим организацијама и другим стварним, односно претпостављеним личним својствима у установи којом се неоправдано прави разлика или даје првенство.

Насиље се дефинише као сваки облик једанпут учињеног или поновљеног вербалног или невербалног понашања које има за последицу стварно или потенцијално угрожавања здравља, развоја и достојанства ученика.

Насиље и злостављање сматра се насиље запосленог према детету, ученику, другом запосленом, родитељу, односно другом законском заступнику (у даљем тексту: родитељ); ученика према другом детету, ученику или запосленом; родитеља према свом детету, другом детету и ученику, запосленом као и према трећем лицу.

Форме у којима се јавља насиље су следеће:

Физичко насиље и злостављање је понашање које може да доведе до стварног или потенцијалног телесног повређивања детета, ученика или запосленог; физичко кажњавање деце и ученика од стране запослених и других одраслих особа.

Психичко насиље и злостављање је понашање које доводи до тренутног или трајног угрожавања психичког и емоционалног здравља и достојанства детета и ученика или запосленог.

Социјално насиље и злостављање је понашање којим се искључује дете и

ученик из групе вршњака и различитих облика социјалних активности, одвајањем од других, неприхватањем по основу различитости, ускраћивањем информација, изоловањем од заједнице, ускраћивањем задовољавања социјалних потреба.

Дигитално насиље и злостављање је злоупотреба информационих технологија која може да има за последицу повреду друге личности и угрожавање достојанства и остварује се слањем порука електронском поштом, СМС-ом, ММС-ом, путем веб-сајта (web site), четовањем, укључивањем у форуме, социјалне мреже и сл.

Осим наведених облика, насиље и злостављање препознаје се и кроз: злоупотребу, сексуално насиље, насилни екстремизам, трговину људима, експлоатацију детета и ученика и др.

Злоупотреба детета и ученика је све оно што појединац, односно установа чини или не чини, што негативно утиче, наноси штету, ускраћује или смањује могућност за безбедан и здрав развој и доводи га у немоћан положај према појединцу или установи (злоупотреба у спорту, у политичке, верске, комерцијалне и друге сврхе). Злоупотреба подразумева и прекомерно подстицање, односно психолошки притисак на дете и ученика од стране родитеља или наставника ради постигнућа која могу да имају за последицу угрожавање нормалног психофизичког и социјалног развоја и најбољег интереса детета.

Сексуално насиље и злостављање је понашање којим се дете и ученик сексуално узнемирава, наводи или приморава на учешће у сексуалним активностима које не жели, не схвата или за које није развојно дорастао или се користи за проституцију, порнографију и друге облике сексуалне експлоатације.

Насилни екстремизам је промовисање, заговарање, подржавање, припремање и учествовање у идеолошки мотивисаном насиљу за остваривање друштвених, економских, верских, политичких и других циљева.

Трговина људима је врбовање, превозење, пребацивање, скривање или примање лица, путем претње силом или употребом силе или других облика присиле, отмице, преваре, обмане, злоупотребе овлашћења или тешког положаја или давања или примања новца или користи да би се добио пристанак лица које има контролу над другим лицем у циљу експлоатације.

Експлоатација је рад који није у најбољем интересу детета и ученика, а у корист је другог лица, установе или организације. Ове активности могу да имају за последицу угрожавање физичког или менталног здравља, моралног, социјалног и емоционалног развоја детета и ученика, његову економску зависност, ускраћивање права на образовање и слободу избора.

Занемаривање и немарно поступање је пропуштање родитеља, друге особе која је преузела бригу о детету и ученику, установе или запосленог да у оквиру расположивих средстава обезбеди услове за правилан развој детета и ученика у свим областима, а што може да наруши његово здравље и развој.

Занемаривање у установи обухвата: ускраћивање појединих облика образовно-васпитног рада неопходних детету и ученику; нереаговање на сумњу о занемаривању или на занемаривање од стране родитеља; пропусте у обављању надзора и заштите детета и ученика од повређивања, самоповређивања, употребе алкохола, дувана, наркотичког

средства или психоактивне супстанце, укључивања у деструктивне групе и организације и др.

ПОДЕЛА НАЈЧЕШЋИХ ОБЛИКА НАСИЉА

У табели су приказани нивои реаговања и различити облици насиља. У зависности од интензитета, учесталости и последица које насиље оставља, поједини облици се понављају на више различитих нивоа.

ПРВИ НИВО – НИВО ОДЕЉЕЊСКОГ СТАРЕШИНЕ, ОДЕЉЕЊА И РОДИТЕЉА ОДЕЉЕЊА

Физичко насиље	Психичко насиље	Социјално насиље	Сексуално насиље	Дигитално насиље
ударање	исмевање	добацивање	добацивање	узнемиравање
гурање	омаловажавање	подсмевање	псовање	„зивкање“
чупање	оговарање	игнорисање	ласцивни коментари	слање узнемиравајућих порука: СМС-ом, ММС-ом, путем ВЕБ-сајта
гребање	вређање	искључивање	ширење прича	
штипање	ругање	фаворизовање	сексуално додиривање	
саплитање	називање	насилно дисциплиновање	гестикулација	
шутирање	псовање			
прљање	етикетирање	ширење гласина		
уништавање имовине	имитирање			
гађање	„прозивање“			

Решавање непожељних облика понашања првог нивоа спада у домен одељењског старешине, родитеља/старатеља и ученика одељења.

ДРУГИ НИВО – НИВО ОДЕЉЕЊСКОГ СТАРЕШИНЕ И УНУТРАШЊЕ ЗАШТИТНЕ МРЕЖЕ

Физичко насиље	Психичко насиље	Социјално насиље	Сексуално насиље	Дигитално насиље
шамарање	уцењивање	сплеткарење	сексуално додиривање	огласи, клипови
туча	претње	игнорисање	показивање порнографског материјала	злоупотреба форума и четовања
гажење	неправедно кажњавање	неукључивање	показивање интимних делова тела	снимање камером
цепање одела	забрана комуницирања	неприхватање	свлачење	снимање камером насилних сцена
затварање	искључивање	манипулисање		дистрибуирање снимака и слика
пљување	одбацивање	експлоатација		
отимање	манипулисање	национализам		

измицање стол.				
чупање за уши и косу				

ТРЕЋИ НИВО – НИВО УНУТРАШЊЕ И СПОЉАШЊЕ ЗАШТИТНЕ МРЕЖЕ

Физичко насиље	Психичко насиље	Социјално насиље	Сексуално насиље	Дигитално насиље
туча	заstraшивање	претње	завођење од стране одраслих	снимање насилних сцена
дављење	уцењивање	изолација	подвођење	дистрибуирање снимака и слика
бацање	рекетирање	одбацивање	злоупотреба положаја	дечја порнографија
задавање опекотина	ограничавање кретања	терор групе над појединцем	навођење, изнуђивање и принуда на сексуални чин	
ускраћивање хране и сна	навођење на коришћење психоактивних супстанци	дискриминација и организовање затворених група (кланова)	силовање	
излагање ниским температурама	укључивање у секте	национализам	инцест	
напад оружјем	занемаривање	расизам		

СПОЉАШЊА ЗАШТИТНА МРЕЖА

- Центар за социјални рад;
- Полицијска управа (Јединица полицијске управе);
- Локална здравствена установа;
- Просветна инспекција или служба стручно-педагошког надзора.

УНУТРАШЊА ЗАШТИТНА МРЕЖА

Унутрашњу заштитну мрежу чине сви запослени и ученици школе.

Школа је прописала улоге и одговорности запослених и ученика у школи:

(ко шта ради када постоји сумња на насиље или се насиље догоди)

ДЕЖУРНИ НАСТАВНИК	ОДЕЉЕЊСКИ СТАРЕШИНА	ТИМ, СТРУЧНИ САРАДНИЦИ	ПОМОЋНО-ТЕХНИЧКО ОСОБЉЕ	УЧЕНИЦИ
- дежура у складу са распоредом; - уочава и пријављује случај;	- уочава случајеве насилног понашања и реагује одмах;	- уочава случајеве насилног понашања; - покреће процес заштите детета, реагује одмах;	- дежура по распореду; - прекида насиље; - уочава и пријављује	- уочавају случајеве насилног понашања; - траже помоћ одраслих;

<p>- покреће процес заштите детета (реагује одмах у случају насилног понашања, користећи неку од стратегија; - обавештава одељењског старешину о случају; - евидентира случај у књигу дежурстава - сарађује са Тимом за заштиту деце од насиља.</p>	<p>- учествује у процесу заштите деце; - разговара са учесницима насиља; - информише родитеље и сарађује са њима; - по потреби, сарађује са Тимом за заштиту деце од насиља; - прати ефекте предузетих мера; - евидентира случај и води документацију; - по потреби, комуницира са релевантним установама.</p>	<p>- обавештава одељењског старешину и сарађује са њим; - по потреби, разговара са родитељима; - пружа помоћ и подршку деци/ученицима, наставницима; - разматра случај (2. и 3. ниво) и осмишљава мере заштите; - обавља консултације, предлаже заштитне мере, прати ефекте предузетих мера; - по потреби, сарађује са другим установама; - евидентира случај.</p>	<p>случајеве насилног понашања.</p>	<p>- пријављују одељењском старешини - за теже случајеве консултују чланове школског Тима; - учествују у мерама заштите.</p>
---	--	--	-------------------------------------	--

ПРАЋЕЊЕ, АНАЛИЗА, ЕВАЛУАЦИЈА И ИЗВЕШТАВАЊЕ ЕВИДЕНЦИЈА И НАЧИНИ ПРАЋЕЊА СЛУЧАЈЕВА НАСИЉА

Запослени у школи – одељенски старешина, стручна служба и Тим– у обавези су да воде евиденцију о појавама насиља у образац за евиденцију о случајевима насиља који треба да садржи:

- Шта се догодило ?
- Ко су учесници ?
- Како је пријављено насиље ?
- Врсте интервенције?
- Какве су последице?
- Који су исходи предузетих корака?
- На који начин су укључени родитељи, одељенски старешина, стручна служба?
- Праћење ефеката предузетих мера.

Потребно је пратити:

- понашање детета које је трпело насиље (да ли се повлачи, да ли постаје агресивно, да ли тражи подршку и на који начин...) и детета које се понашало насилно (да ли наставља са нападима, да ли тражи друге жртве, да ли га група одбацује, да ли га група подржава...);

- како реагују пасивни посматрачи (да ли се обраћају старијима за помоћ, да ли сви знају како да се повежу са унутрашњом заштитном мрежом и ко је њихова особа од поверења, да ли се препознаје страх, да ли сами предузимају неке акције и сл.);
- шта се дешава у васпитној групи, одељењу (да ли се издвајају нове групе, каква је атмосфера ...);
- колико су родитељи сарадници у активностима на смањивању насиља;
- како функционише Тим и унутрашња заштитна мрежа (где су слабе тачке и шта се може боље);
- колико су друге институције (спољна заштитна мрежа) укључене и који су ефекти њиховог укључивања

Извештавање

Извештавање о појединим случајевима насиља путем саопштења даваће директор школе водећи рачуна о поверљивости података, заштити приватности стављајући интересе детета изнад интереса родитеља, школе, струке и др.

Подаци до којих се дође су поверљиви и могу се ставити на располагање само службеним лицима ангажованим у поступцима заштите деце од насиља.

Уколико се увиди да се ситуација насиља понавља, усложњава и постаје ризичнија и опаснија, неопходно је предузети следеће заштитне мере:

- појачати опрез свих запослених и дежурних наставника и ученика
- укључити у рад родитеље и школског полицајца
- наставити са индивидуалним радом
- укључити стручњаке из других установа (из спољашње заштитне мреже)

Све субјекте укључене у решавање проблема треба обавезати на дискрецију и заштиту права ученика.

ПРОЦЕЊИВАЊЕ ЕФЕКТА ПРЕВЕНЦИЈЕ/ИНТЕРВЕНЦИЈЕ

На основу евиденције које воде одељенске старешине и Тим праћење ефеката ће ивршит педагошка-психолошка служба школе преко следећих **индикатора**:

- броја и нивоа облика насилног понашања
 - број случајева насилног понашања са позитивним ефектима у односу на укупан број пријављених у току школске године
 - однос пријављених облика насилног понашања текуће и претходне школске године
 - однос броја случајева насилног понашања са позитивним ефектима текуће и претходне школске године
 - анализа упитника проведеног међу ученицима о степену безбедности у школи
- АСПЕКТИ ПРИМЕНЕ ПРОГРАМА** ће бити видљиви преко ефеката предузетих превентивних и интервентних активности.

АНАЛИЗА ПРИМЕНЕ ПРОГРАМА

Примену Програма прати и анализира Тим и стручна служба квартално преко евиденције о реализованим активностима које су планиране Програмом. Овим путем се утврђују и узроци уколико неке планиране активности нису реализоване.

ИЗВЕШТАВАЊЕ О ПРИМЕНИ ПРОГРАМА

Тим квартално извештава Наставничко веће, а полугодишње Школски одбор и Савет родитеља Школе о реализацији превентивних и интервентних мера.

Акциони план рада Тима за школску 2021/22. годину

САДРЖАЈ	ДИНАМИКА	НОСИОЦИ
Формирање Тима за заштиту	Август/Септембар	Директор
Израда плана рада Тима	Почетак школске године	Тим за заштиту од насиља
Израда плана дежурства наставника и помоћног особља у школи и дворишту ради осигурања безбедности ученика	Септембар/новембар	Педагог/одељењске старешине
Упознавање са правилима понашања и последицама кршења правила (Кућни ред и Статут школе)	Почетак школске године октобар	Секретар, учитељи, Ђачки парламент
Редовно вођење књиге дежурства у којој се бележе све активности везане за нарушавање реда	Током школске године	Дежурни наставник, педагог, директор
Сарадња са МУП-ом и школским полицајцем (10 часова о безбедности деце биће реализовани на ЧОС у 4. и 6. разреду)	Током школске године	Директор, педагог, ОС 4. и 6. разреда
Сарадња са Центром за социјални рад у оквиру превенције	Током школске године	Педагог
Реализација радионице из области ненасилне комуникације – Конфликти и шта са њима, толеранција и њен значај	Октобар -Дечија недеља	Одељењске старешине, педагог
Јачање свести код ученика да треба бити толерантан без обзира на пол, националност и веру, обележавање Дана толеранције	Новембар	Одељењске старешине, педагог, учитељи
Израда паноа на тему толеранције, ненасиља	Новембар	Ученици, Ученички парламент, Дечји савез, учитељи, наставник ликовне културе

Укључивање ученика у ваннаставне активности- „Обогаћени једносменски рад“- Дружимо се, слушамо се; и хуманитарним акцијама	Октобар Током школске године	Координатор пројекта, Ученици, учитељи, одељењске старешине
Подстицање и неговање различитости и културе уважавања у оквиру наставних активности -на часовима одељенске заједнице и одељенског старешине, грађанског васпитања, састанцима Ученичког парламента и сл.	Октобар, март, април	Одељењске старешине, наставник ГВ-а, педагог
Спортски дан посвећен безбедном и сигурном школском окружењу (фудбал, кошарка, одбојка, вежбе обликовања)	Октобар, април, мај	Наставници физичког васпитања, Дечји савез
Истраживање о учесталости и врстама насиља у школи	Април, мај	педагог
Евалуација програма прегледом документације и резултатима истраживања	Мај, јун	Тим за заштиту
Закључци и предлог мера за измене у програму	Јун/јул	Тим за заштиту

Интервентне мере заштите ученика од насиља, злостављања и занемаривања	Одговорна лица	Циљне групе
Усклађивање и доследна примена поступака и процедура у ситуацијама насиља	Директор, Педагог Школе, Тим за заштиту ученика	Ученици, Родитељи, Наставничко веће
Сарадња са релевантним службама : - центар за социјални рад; - локална здравствена установа;	Директор, Педагог Школе	Надлежне институције и службе

- МУП - ШУ		
Континуирано евидентирање случајева насиља	Одељењске старешине, Педагог Школе	Ученици, Наставничко веће
Праћење и вредновање врста и учесталости насиља путем истраживања (упитник), запажања и провере	Педагог Школе, Тим за заштиту ученика	Ученици, Родитељи, Наставничко веће Савет родитеља
Рад са децом која су жртве насиља	Педагог Школе, Одељењске старешине, Тим за заштиту ученика	Ученици
Рад са децом која врше насиље	Педагог Школе, Одељењске старешине, Тим за заштиту ученика	Ученици
Оснаживање деце која су посматрачи насиља за конструктивно реаговање	Педагог Школе, Одељењске старешине, Тим за заштиту ученика	Ученици
Саветодавни рад са родитељима/старатељима	Педагог Школе, Тим за заштиту ученика	Родитељи, Савет родитеља

Запослени у школи – одељењски старешина, стручна служба, директор – у обавези су да воде евиденцију о појавама насиља. Документацију о случајевима насиља достављају Тиму за заштиту ученика од насиља, који ту документацију чува и периодично анализира учесталост, појавне облике и последице насилних понашања како би се пратило стање безбедности у школи.

7.2.2. Програм заштите ученика од дискриминације

„Дискриминација и дискриминаторско поступање у образовању и васпитању (у даљем тексту: дискриминација) је свако неоправдано прављење разлике или неједнако поступање, односно пропуштање односно пропуштање (искључивање, ограничавање или давање првенства), у односу на лице или групе лица, као и на чланове њихових породица или њима блиска лица на отворен или прикривен начин, а који се заснива на раси, боји коже, прецима, држављанству, статусу мигранта, односно расељеног лица, националној припадности или етничком пореклу, језику, верским или политичким убеђењима, полу, родном идентитету, сексуалној оријентацији, имовном стању, социјалном и културном пореклу, рођењу, генетским особеностима, здравственом стању, сметњи у развоју и инвалидитету, брачном и породичном статусу, осуђиваности, старосном добу, изгледу,

чланству у политичким, синдикалним и другим организацијама и другим стварним, односно претпостављеним личним својствима у установи којом се неоправдано прави разлика или даје првенство.“

испод текста убацује се следећа табела:

САДРЖАЈ	ДИНАМИКА	НОСИОЦИ
Упознавање ученика са појмом „Дискриминација“	Октобар	Одељењске старешине, наставник грађанског васпитања, педагог
Реализација радионице којима се подстиче прихватање различитости и уважавање другачијег става и израза	Октобар -Дечија недеља март	Одељењске старешине, наставник грађанског васпитања педагог
Јачање свести код ученика да треба бити толерантан без обзира на пол, националност и веру, обележавање Дана толеранције	Новембар	Одељењске старешине, учитељи
Израда паноа на тему „Дискриминације“	Новембар	Ученици, Ученички парламент, Дечји савез, учитељи, наставник ликовне културе
Укључивање ученика у ваннаставне активности у којима се подстиче заједништво и равноправност	Октобар Током школске године	Координатор пројекта, Ученици, учитељи, одељењске старешине